

**Journal van een reis naar Genève, Italië en Frankrijk van
Coenraad Ruysch met zijn neef Dirck van Hoogeveen**

1674-1677

Nationaal Archief, FA Teding van Berkhout, 1408

Transcriptie en editie: Alan Moss

APRIL 1676: GENÈVE

124v Woensdach den 1^{en} april was des naermiddachs bij monsieur d'Archimbaut¹ naer seekere *boite de pourtrait*² sien die hij voor mij liet maeke en naderhandt gaven wij een visite aen monsieur le Fort, rechtende verders niet bijsonders uijt.

Donderdach den 2^{en} naer de middach was ick eens gins en weer tot Archimbaut en tegens vier ueren gingen Smit³ en ick madame Bonnet een visite geven, die mij seyde dat den graeve van Dona⁴ haer geseyt hadde dat hij mijn famillie seer wel kende en dat hij mij wel gaerne sien soude, waer op ick antwoorde dat ick niet laeten soude van hem ten eersten te gaen sien.

Vrijdach den 3^{en} ginch ick naer den eeten den den graeve van Dona salueeren⁵, werdende seer beleeft ontfangen. Hij seyde mij dat hy over een dach twee a drie naer Bern vertrock, doch dat hy ten eerste wederom soude keeren en dat ick hem dan doch dickmaels soude koomen sien. Ick antwoorde dat voor de tydt niet soude mankeere⁶ hem geluck op de reys te koomen wenschen, als oock myn dienst aen de gravinne⁷ en De Freles presenteeren⁸, die hier soude blyven. Des avonts naer den eeten raecte ick bij geval⁹ in onse beurt bij seekere weduwe mademoiselle Mestredat¹⁰, dat een schoon mensch is en die een seer fraeje suster heeft. Hier waere noch eenige andere meijies, soo dat wij ons een uer of twee lustich¹¹ diverteerde¹² alsoo¹³ t' alle vroijlijck volcke was. Alsoo des avonts ieder een ten 6 ueren gaet eeten, soo komt men naer den eeten noch bij den anderen.

125R

Saterdach den 4^{en} niet notabels¹⁴ uytgerecht.

Sondach den vijfdn, synde paesdach, hebbe ick door Godes genaede het avontmael des Heeren genooten in de kerck van St. Piere¹⁵, doende de morgen predicatie¹⁶ monsieur Turetin den professor¹⁷ en naer de middach iemandt die ick niet kenne.

¹ **monsieur d'Archimbaut.** Ruysch was met d'Archimbaut bevriend geraakt tijdens zijn eerdere verblijf in Genève in 1674.

² **boite de pourtrait.** Een boîte-à-portrait is een kostbaar doosje versierd met een klein schilderij.

³ **Smit.** Smit was een vaste metgezel van Ruysch.

⁴ **graeve van Dona.** Het gaat om graaf Frederik van Dohna-Carwinden (1621-1688), generaal in het Staatse leger en gouverneur van het prinsdom Orange.

⁵ **salueeren.** groeten.

⁶ **mankeere.** nalaten.

⁷ **de gravinne.** Het betreft Espérance du Puy-Montbrun (1638-1680), gravin van Ferrassières.

⁸ **presenteeren.** aan te bieden.

⁹ **geval.** toeval.

¹⁰ **Mestredat.** De familie Mestrezat was een invloedrijk Geneefse familie.

¹¹ **lustich.** met plezier.

¹² **diverteerde.** vermaakten.

¹³ **alsoo.** aangezien.

¹⁴ **notabels.** opmerkenswaardig.

¹⁵ **de kerck van St. Piere.** Het betreft de Cathédrale Saint-Pierre.

¹⁶ **predicatie.** preek.

¹⁷ **monsieur Turetin den professor.** François Turretini (1623-1687) was een gereformeerde theoloog en hoogleraar theologie aan de academie van Genève.

Maendach den 6 begost¹⁸ ick met mijn meester van de cornet.¹⁹

Dijnsdach den 7^{en} hielt ick des morgens post tyt. Naer de middach kreech ick een visite van de heeren Beaumont en Theodati²⁰, nevens noch en andere visite van seekeren heer de la Porte uyt Zeelandt, wel eer tyts soo swack geweest sijnde van hier een Leuvens huwelijk²¹ uyt suyveren liefde, doch geen dorst doende. Naer dat hij wech was, ginch ick met de voorscreve²² heeren monsieur d'Archimbout bezoeken en naer t' voorscreve besoeck gingen wij te saemen au Plainpalais²³ wandelen, daer wij in een thuijn de messieurs de Verasse met madame Bonnet en haer dochter vonden en in de thuijn van madame du Pui²⁴ naederhandt haer carmanthe²⁵ dochter de De Weuw. Des avonts naer den eeten gingen wij met De Weuw en haer suster een getrouwde suster in de Rue Basse bezoeken, dat een seer hups²⁶ wijf is. Haer man was t' huys en deedt ons van gelyken veel vrienſcap, soo dat wij hier een vermaekelyck uer of twee passeerden.²⁷

Woensdach den 8^{en} ginch ick naer den eeten tot den heere graeve van Dona, doch vont hem niet t' huys. Naerderhandt bij monsieur du Four en hier van daen in t' Plainpaleis, alwaer ick Smit vondt, doch de sterke wint joech ons hier van daen en bracht ons in de Rue Basse tot monsieur de Archimbaut, daer wij mademoiselle le Fort vonden, eertyts Bolacre. Ick salueerden haer en vernieuwde de oude kennis, doch vont dat het huwelyck veel van haer vier²⁸ uyt hadt gedooft. Naer den eeten gingen wij een uertie bij De Weuw passeeren. Sy hadt haer sustertie by haer, die mij soo heel qualijck niet behaegde.

Donderdach den 9^{en} waeren hier seekere luyden die sij volontaire²⁹ noemen in de waepenen en marcheerde buyten de stadt, waer sij naer widt³⁰ scoote, synde dit een jaerlijckse ceremonie, werdende koninck gemaect die t' beste sciet. Des avonts t' huys koomende, seyde mij ons volck dat den heere graeve van Dona naer mij was wesen vraegen juiſt even eer dat ick t' huys gekoomen was.

125v Vrijdach den 10^{en} gingen Smit en ick nevens monsieur d'Archimbout buyten de stadt in sijn thuijn wandelen, werdende van syn vrouw mademoiselle Mestresat met beijde haer susters en monsieur Genier gevolcht. Wij hadden wat

¹⁸ **begost.** begon.

¹⁹ **cornet.** Een kornet is een blaasinstrument, vergelijkbaar met een trompet.

²⁰ **de heeren Beaumont en Theodati.** Ruysch had De Beaumont al eerder ontmoet in Genève. De familie Diodati was een invloedrijk Zwitserse familie.

²¹ **een Leuvens huwelijk.** een onverstandig huwelijk.

²² **voorscreve.** eerder genoemde.

²³ **au Plainpalais.** Plainpalais is een wijk in Genève.

²⁴ **madame du Pui.** Het gaat om de eerder genoemde Espérance du Puy-Montbrun (1638-1680), gravin van Ferrassières.

²⁵ **carmanthe.** charmante.

²⁶ **hups.** aardig.

²⁷ **passeerden.** doorbrachten.

²⁸ **vier.** vuur.

²⁹ **volontaire.** vrijwilligers.

³⁰ **widt.** wild. Onzekere lezing.

bagatellen³¹ doen gereet maeken om haer aldaer collatie³² te geven, ons tot den avonts toe seer diverteerende met dit geselschap. Naer het avontmael leijde Smit mij op een bal tot sekere bruijt uijt de Païs de Vaus³³, doch t' geselschap was niet veel bijsonders. Ick vont mij des anderen daechs³⁴ gecontreinjeert³⁵ weder te koomen, niet rustende voor ick t' selve beloofde, doch hem naerderhandt noijt daer geweest, vindende altoos³⁶ pretexten³⁷ van te excuseeren.

Saeterdach den 11^{en} gaf ick naer den eeten een visite aen de heere graeve van Dona. Hij ontfonch mij in de kamer van madame en deedt mij de eere van mij aen haer te presenteeren nevens De Freles syne dochters. Ick vondt hier monsieur Turetin de professor met dewelke ick kennis maeckten, met veele beleeftheid mij sijn conversatie toestaende.

Sondach de 12^{en} meijnde wij naer t' avontmael monsieur Genier te gaen besøeken, doch wat te vroeck koomende, gingen wij in de 'Trois Rois'³⁸ om iets dat wij gehadt hadden te betaelen, doch tegens ons verwachten vonden wij daer de messieurs Donap, haer hofmeester en de heer Wolters³⁹, dewelcken soo even van Turijn hier aen waeren gekoomen met intentie van naer drie daegen stil leggens naer Lions⁴⁰ te vertrekken. Den outsten Donap wier soo scierlijck⁴¹ en soo swaer van een sterke koortse overval, dat wij meynde dat hij wilde sterven, waerom ick monsieur Bonnet liet haelen, die aenstonts ordre stellen op syne genesinge, die des anderen daechs al uytgerecht was.

Maendach den 13^{en} ginch ick de aengekoomene heeren in haer logement des morgens vinden en ginch met haer in de manegie de weekelyke exercitie van rinch, lans, kop loopen etc. sien. Naer de middach ginch ick madame Bonnet besøeken, die mij vraechde waerom ick niet tot de graef van Dona was, alwaer een groote assemble⁴² gehouden wiert en om sich te diverteeren de violons⁴³ gingen tot den avont toe, doch alsoo ick gehoort hadt dat de bal heer niet als syn vrienden genoot hadde, wilde ick sonder geroepen⁴⁴ te syn daer niet gaen. Sy seyde mij dat sijn daer versocht was, maer dat sijn om een weinich⁴⁵ indispositie⁴⁶ daer niet gegaen was. Evenwel hadt sijn geweeten dat ick om die reden achter was gebleven dat sijn haer gekleet soude hebbe en mij daer geleijt. Ick bedanckten haer seer. Wij verbleven eyndelyck van des anderen daechs de graevinne van

³¹ **bagatellen.** kleine dingen.

³² **collatie.** een kleine maaltijd.

³³ **de Païs de Vaus.** Vaud is een van de kantons van Zwitserland.

³⁴ **des anderen daechs.** de volgende dag.

³⁵ **gecontreinjeert.** bezwaard.

³⁶ **altoos.** altijd.

³⁷ **pretexten.** voorwendselen.

³⁸ **de 'Trois Rois'.** 'De drie koningen'.

³⁹ **de messieurs...heer Wolters.** De heren Donap en Wolters waren bekenden van Ruysch.

⁴⁰ **Lions.** Lyon.

⁴¹ **scierlijck.** onverwachts.

⁴² **assemble.** bijeenkomst.

⁴³ **violons.** violen.

⁴⁴ **geroepen.** uitgenodigd.

⁴⁵ **een weinich.** wat.

⁴⁶ **indispositie.** onwel zijn.

Dona gesamentlyck te gaen besøeken. Alsoo de Donappen haer hofmeester mij versocht hadden dat ick hem bij madame Spanheim en Bonnet soude brengen om haer van wegen de heer Spanheim van Leyde⁴⁷ te salueeren, soo vroech ick haer permissie, t' welck sij mij seer beleeft accordeerden.⁴⁸

126R Dijnsdach den 14^{en} depescheerde⁴⁹ ick des morgens mijne brieven naer Hollandt en kreech een visite van de heer Wolters. Naer de middach ginch ick, als geseijt was, met madame Bonnet en haer dochter tot de gravinne van Dona, doch vonden niemant t' huijs alsoo sij de graef uijtgeleyden naer Bern. Wij keerden wederom en gingen de juffrouwen Roset besøeken, die juyst greeet stonden om uyt te gaen en de graevinne te gemoet te rijden en op seeker haer landthuijs een half uer buyten de stadt haer in te wachten. Wij gingen gesaementlyck dan daer naer toe, doch quaemen de koets van de gravinne, geaccompagneert⁵⁰ van den prins van Coerlandt⁵¹ met noch eenige cavagliers⁵² te paert, even buyten Geneve tegens.

Naer dat wij de graevinne gesalueert hadde, resolveerde⁵³ men haer te volgen en de rest van den dach tot de gravinne door te brengen, alwaer wij ons seer wel diverteerden met de marchise⁵⁴ de Courcelles⁵⁵, die admirabel⁵⁶ wel sincht, een⁵⁷ seer soon is, geweldich vrolyck van humeur en een admirable dispositie⁵⁸ heeft. Eens op een avont tot onsen t'⁵⁹ met de gobelets⁶⁰ gespeelt hebbende, voor de juffrouwen Bonnet, die onse hospita waeren besøeken, quam het te praeten van die dingen en sij seyde dat ick t' kunsie kost, waerom de juffers mij niet met vreedden⁶¹ lieten, ick soude de dames dit divertement⁶² geven. De dames vielen mij oock tegen, dat ick eyndelyck de selve liet haelen en haer lust⁶³ vol deedt, welck oorsaeck was dat ick mij hier wat familiaerder introduceerden.⁶⁴ Des avonts de juffrouwe Roset t' huijs gebracht hebbende, viel madame Bonnet met haer dochter en ick met de koets om soo als wij naer huys reden, bij toedoen dan de koetsier die syn draey te kort nam⁶⁵, doch deden ons geen seer.

⁴⁷ **Alsoo de...te salueeren.** Friedrich Spanheim jr. (1632-1701) was hoogleraar theologie aan de universiteit van Leiden. Hij had familie in Genève.

⁴⁸ **accordeerden.** inwilligde.

⁴⁹ **depescheerde.** verzond.

⁵⁰ **geaccompagneert van.** vergezeld door.

⁵¹ **den prins van Coerlandt.** Het gaat om een van de drie zonen van Jacob Kettler (1610-1682), hertog van Courland en Semigallia.

⁵² **cavagliers.** edellieden.

⁵³ **resolveerde.** besloot.

⁵⁴ **marchise.** markiezin.

⁵⁵ **marchise de Courcelles.** Het gaat om Anne-Thérèse de Marquenat de Courcelles, markiezin de Lambert (1647-1733).

⁵⁶ **admirabel.** aanzienlijk

⁵⁷ **een.** en.

⁵⁸ **dispositie.** voorkomen.

⁵⁹ **onsen t'.** ons huis.

⁶⁰ **gobelets.** bekers.

⁶¹ **met vreedden.** met rust.

⁶² **divertisement.** vermaak.

⁶³ **lust.** zin.

⁶⁴ **introduceerden.** gedroeg.

⁶⁵ **die syn...kort nam.** die de bocht te nauw nam.

Woensdach den 15 passeerde ick den morgen met Meijer⁶⁶ in de boeckwinkels, als oock met hem het graf van den hertoch van Rohan⁶⁷ te doen sien. Naer de middach wachten ick monsieur Meijer in de 'Trois Rois' en gingen gesaementlijck madame Bonnet besøeken, die mij in t' uytgaen seyde dat ick de juffrouwen Roset soude gaen besøeken en dat sij mij daer naer de redenen soude seggen. Ick manqueerden niet, doch de bootscap in huys qualijck gedaen sijnde, vondt ick de vaeder in t' salet⁶⁸ in plaets van de dochters. Ick seijde op de beste en beleefste manier dat ick kost⁶⁹ het begaene abuijs⁷⁰ en expliceerden⁷¹ t' selve tot een avantagie⁷², dewelcke ick sonder dit toeval mijn selve niet soude derven⁷³ geven hebben van hem met de presentatie⁷⁴ van myn dient te importuneeren.⁷⁵ Hij tracteerde⁷⁶ mij met de uysterste beleeftheid. Naer eenige discoursen⁷⁷ van mijn reijs, siende dat hij gereet was naer buyten te rijden en merkende dat syn dochters mede soude gaen, nam ick mijn afsceijt van hem.

De rest van de naer middach passeerden ick in de thuyne van monsieur Genier en des avonts naer den eeten gingen wij met hem wandelen, syn wyf en juffrouw Archimbout, die met ons in de thuyne geweest waeren. Wij brachten haer op onse kaemer en praeten daer de rest van onse tijt.

126v Donderdach den 16^{en} hoorden ick des morgens dat monsieur Roset met sijne dochters buyten desen dach t' hof van Gene⁷⁸ colation soude geven en soupsenneerde⁷⁹ dat madame Bonnet mij daerom naer de juffrouwe gesonden hadt, doch alsoo de dader mij niets geseijt hadde (t' selve licht vergeetende) soo hadde ick niet de minste gedachten dat mijn persoon in de rekeninche te passe soude koomen. Ick passeerde den morgen in de 'Trois Rois' tot dat de heer Wolters met de Donappen vertrockken waeren, monsieur Meijer hier laetende voor eenige daegen om syn indispositie van de hemoroides.⁸⁰ Naer den eeten in de Rue Basse iets te doen hebbende, ginch ick al tydelyck⁸¹ daer heen, alsoo men anders geen basen op de winkels vindt, doch dit was oorsaeck dat ick het collation, dat seer superbe was, van monsieur Roset versuymden, want hij sondt even als ick uyt was syn koets om mij te haelen, t' welck ick des avonts eerst hoorden als ick t' huys quam, hebbende de rest van den dach vermits⁸² het

⁶⁶ **Meijer.** Ruysch ontmoette Meijer tijdens zijn verblijf in Rome in februari 1675.

⁶⁷ **het graf...van Rohan.** Het gaat om de tombe van Hendrik II van Rohan (1579-1638) in de Cathédrale Saint-Pierre.

⁶⁸ **t' salet.** de ontvangstkamer.

⁶⁹ **kost.** kon.

⁷⁰ **het begaene abuijs.** de gemaakte vergissing.

⁷¹ **expliceerden.** zag.

⁷² **avantagie.** voordeel.

⁷³ **derven.** durven.

⁷⁴ **de presentatie.** het aanbod.

⁷⁵ **te importuneeren.** lastig te vallen.

⁷⁶ **tracteerde.** onthaalde.

⁷⁷ **discoursen.** gesprekken.

⁷⁸ **Gene.** Genève.

⁷⁹ **soupsenneerde.** bedacht.

⁸⁰ **hemoroides.** aambeien.

⁸¹ **tydelyck.** op tijd.

⁸² **vermits.** vanwege.

scoone weer met de wandelinch in t' geselschap van monsieur d'Archimbout door gebracht. Naer den eeten praeten ick wat met mademoiselle Crugion du Piu en meynde Meijer in de 'Trois Rois' een visite te geven, doch vont hem verhuyst, soo sij mij seyde, bij den Hoochduytschen predicant.

Vrijdach den 17^{en} ginch ick des naer middachs tot madame Bonnet, doch vont niemant t' huijs. Hier van daen ginch ick naer den professor Turetin en hadt de selve fortuijn⁸³, doch voor bij een boeckwinkel, niet verre van syn huys, gaende, vondt ick hem met De Meijer in conversatie in de winkel voorscreve, soo dat ick mij aldaer by haer voechde. Hy maecten mij veel excuse dat hij niet t' huijs was geweest ter oorsaeck van syn les in de academie. Naer wij hier eenigen tyt met praeten door gebracht hadde, ginch ick monsieur d'Archimbout sien en s' avonts naer den eeten de heer Meyer besoecken, die tot den Hoochduytschen predikant gelogeert was, bij welke occasie⁸⁴ ick met syn hospes kennis maecten, t' welck een seer geleert en verstandich man is.

Saterdach den 18^{en} ginch naer den eeten wederom ten huijse van madame Bonnet, doch vondt maer haer outste dochter met dewelcke ick een uertien of twee doorbracht. Hier van daen ginch ick de juffrouwen Roset besoecken, die mij seer civil⁸⁵ ontfongen en veel complimenten maecten dat ick niet mede buyten geweest was. Naer dese visite passeerden ick redelyck wel mijn tijt.

127R De rest van den dach in den thuyt van monsieur Genier, alwaer madame de Courcelle de collatie gaf aen de gravinne van Dona. t' Geselschap was geformeert⁸⁶ uyt de twee geseyde⁸⁷ dames, de Freles, twee staetjuffers, de prins van Courlandt, den burchgraef⁸⁸, twee a drie Duytsche cavagliers en mijn persoon. Naer dat wij van tafel quaemen, gingen wij in de weij dansen op een sangetie⁸⁹ alwaer de marchise merveilles⁹⁰ deedt. t' Is jammer dat sij wat te sober van humeur is en wat te veel mans aen haer boort hout.⁹¹ De gravinne deedt mij de eere van mij continueel⁹², soo in den dans als naderhandt inde de⁹³ promenade in t' Pleynpalais en t' bosse, de handt te geven om haer te leijden. Sij is noch een seer scoone vrouw, doch heeft het ongeluck van aen haer linker arm seer geincommandeert⁹⁴ te syn door een accident⁹⁵, t' welck sij van t' aeder laeten gekreegen heeft. Naer dat wij t' gansche hof thuys geleyt hadden, ginch ick noch wat praeten bij mademoiselle Genier, alwaer ick met monsieur Peager kennis maecten. Hij is een seer vrolyken borst⁹⁶ en campiteyn⁹⁷ van t' guarnisoen.

⁸³ **fortuijn.** D.w.z. pech.

⁸⁴ **occasie.** gelegenheid.

⁸⁵ **civil.** beleefd.

⁸⁶ **was geformeert.** bestond uit.

⁸⁷ **geseyde.** genoemde.

⁸⁸ **den burchgraef.** Waarschijnlijk betreft het graaf Frederik van Dohna-Carwinden.

⁸⁹ **sangetie.** deuntje.

⁹⁰ **merveilles.** wonderen.

⁹¹ **te veel...boort hout.** te veel mannen van zich af houdt.

⁹² **continueel.** voortdurend.

⁹³ **inde de.** in de.

⁹⁴ **geincommandeert.** gehinderd.

⁹⁵ **accident.** ongeluk.

⁹⁶ **borst.** man, vent.

Sondach den 19^{en}. Des morgens in de predicatie van monsieur in St. Piere geweest en des naer middachs met monsieur de Archimbout in St. Gervais.⁹⁸ Naer de predicatie vindt ick De Weijw, mademoiselles Cristion du Puij en Genier in monsieur Geniers t' huyn. Des avonts gaf monsieur d'Archimbaut de heer Smit en mij te eeten.

Maendach den 20^{en} mejnden ick de graevinne van Dona te gaen sien, doch wiert door monsieur Turetin de jonge⁹⁹ belet, die mij met Meyer quaem besøeken. Des avonts naer den eeten raecten ick by geval in een geselschap van Duytschen, t' welck seer wackkeren¹⁰⁰ luyden waeren, doch ick vindt mij gecontraigneert¹⁰¹ wat debauche¹⁰² te doen, t' welck oorsaeck was dat ick anderen daechs de postdach versuymde.

Dijnsdach de 21^{en} hielt ick de heer Smit den ganschen morgen geselschap, alsoo hij gelaeten was en mij t' hoeft wat seer deedt. Naer de middach ginch ick met Meijer by de heer Turetin de jongen, die ons op de bibliotheek meynde te leyden, doch alsoo wij aldaer alle de professooren vergaedert vonden, stelden wij t' selve uijt tot den donderdach daer aen. Des avonts naer den eeten ginch ick met De Weuw en Cristion op de moijlle¹⁰³ wandelen.

Woensdach den 22^{en} was ick aen t' huys van de gravinne van Dona, doch sij was naer Copet¹⁰⁴ voor eenige daegen vertrockken. Des avonts naer den eeten tot Meijer.

Donderdach den 23^{en} was ick des morgens met Meijer in de Italiaensche predicatie van Turetin de jongen, die ons naer t' eyndigen van de selve op de bibliotheek bracht, die wel niet groot, maer redelyck curieus¹⁰⁵ is. De bibliothecaris was een seer beleeft man en toonden ons alle de overblyfselen van Calvinus en onder anderen dien vermaerden brief van Calvin aen Luter¹⁰⁶, Augustinus van die impertinente¹⁰⁷ Venetiaensche druk, den Bijbel met die aerdige glos¹⁰⁸ van *Cristus inter Latrones* van den cardinael¹⁰⁹, de brief van de patriarch van Constantinopelen¹¹⁰, Cyrillus, aen die van Geneve.¹¹¹ Oock syn

⁹⁷ **campiteyn.** kapitein.

⁹⁸ **St. Gervais.** Het betreft de protestantse Temple de Saint-Gervais.

⁹⁹ **monsieur Turetin de jonge.** Het gaat om een familielid van de Geneefse theoloog François Turretini.

¹⁰⁰ **wackkeren.** opgewekte.

¹⁰¹ **gecontraigneert.** gedwongen.

¹⁰² **debauche te doen.** te feesten.

¹⁰³ **moijlle.** haven.

¹⁰⁴ **Copet.** Coppet.

¹⁰⁵ **curieus.** bijzonder.

¹⁰⁶ **Calvinus...aen Luter.** Het gaat om een brief van Johannes Calvijn (1509-1564) aan Maarten Luther (1483-1546), twee belangrijke reformatoren.

¹⁰⁷ **impertinente.** brutale.

¹⁰⁸ **glos.** woordverklaring.

¹⁰⁹ **den Bijbel...den cardinael.** Het is onduidelijk waarover het hier gaat.

¹¹⁰ **Constantinopelen.** Constantinopel, het huidige Istanbul.

confessie¹¹² waer van hij ons ijder een gedrukt exemplaer gaf en veel andere curieusheden¹¹³ meer.

127v

Naer den eeten speelden ick met Meijer in de maellie baen tot vijf ueren en ginch daer naer in den thuyne van monsieur Genier eeten. t' Geselschap bestondt uyt de meester van den thuyne met syn vrouw, monsieur sijn vrouw, juffrouw Cristion, Smit en ick, ieder syn scootel brengende. De marchise, in t' veldt wandelende met een hoope Duytscher, merkende dat wij in den thuyne waeren, liet aen monsieur Genier vraegen of hij niet wat van haer te collationeeren¹¹⁴ hadt, lichtelyck verwachtende dat men haer versocht soude hebben daer te koomen, doch alsoo wij met al haer gent¹¹⁵ van Duytschers niet wilden te doen hebben, antwoorde monsieur Genier dat, bij aldien¹¹⁶ madame en marchise nevens juffrouw Peager haer hospita, die sy by haer hadt, geliefde te koomen dat sij willekom soude syn, doch dat het hem leedt was¹¹⁷ dat hij t' andere geselschap niet kost nodigen, alsoo hy voor haer geen eeten hadde. Sy liedt weder seggen dat sij fontasie¹¹⁸ om te eeten hebbende, maer versocht dat hy haer daer iets soude sende, hem voor de rest bedankende, t' welck hy deedt. Wij diverteerden ons seer wel. Ick raeckten dien avont in de confidentie¹¹⁹ van Genier syn wijf, die mij haer amourettes¹²⁰ vertelde, die sy vrijster synde, gehadt hadt.

Vrijdach den 24^{en} was ick nae de middach tot scherm meester¹²¹, alwaer de prins van Courlandt met een meenichte cavagliers vergadert¹²² waeren ten eynde om een paert te speelen, ieder voor syn lodt¹²³ 2 ryxdaelders gevende. Mijn twee eerste werpen waeren seer favorabel¹²⁴, doch de leste seer leech¹²⁵ synde, beletten dat ick niet op deedt. Daer naer ginch ick by Meyer om hem te seggen of hij mij ten drie ueren geliefde aen mijn huijs te vinden en met my tot madame Bonnet te gaen, t' welck hij aen naem. Hier van daen by Archimbout en van daer naer huijs om mij met scryven besich te houden tot de tijt dat Meyer bij mij soude koomen, die mij ten vier ueren liedt weeten dat de chirurgijn syn hemoroides seer onderhanden genoomen hadt naer dat ick vertrockken was, dat hij niet uytgaen kost, mij versoeckende dat ick hem wat geselschap wilde koomen houden, t' welck ick aenstondts deedt en hem in soodaenigen staet vondt als hy

¹¹¹ **de brief...van Geneve.** Het gaat om een brief van Cyrillus Lucaris (1572-1638), de Grieks-orthodoxe patriarch van Alexandrië.

¹¹² **confessie.** belijdenis. Het gaat om de belijdenis van Cyrillus Lucaris, die voor het eerst in 1629 in Genève verscheen.

¹¹³ **curieusheden.** curiositeiten.

¹¹⁴ **collationeeren.** eten, kletsen.

¹¹⁵ **gent.** volk.

¹¹⁶ **bij aldien.** indien.

¹¹⁷ **leedt was.** speet.

¹¹⁸ **fontasie.** Onzekere lezing.

¹¹⁹ **confidentie.** vertrouwelijke kring.

¹²⁰ **amourettes.** liefdesaffaires.

¹²¹ **scherm meester.** Het was gebruikelijk dat reizigers een docent inhuurden om het zwaardvechten machtig te worden.

¹²² **vergadert.** verzameld.

¹²³ **lode.** lot.

¹²⁴ **favorabel.** gunstig.

¹²⁵ **leech.** laag.

my hadt doen weten. Des avonts thuys koomende, verstant ick dat den professor Turetin naer mij hadt wesen vraegen. Naer den eeten ginch ick tot Genier.

Saeterdach den 25^{en} was ick naer de middach tot den professor Turetin, maer vindt hem niet thuys. Hier van daen naer Meijer met dewelke ick naer madame Bonnet meynde te gaen, doch Turetin de jonge bij hem sijnde, diverteerde ons dessein.¹²⁶ Naer dat ick wat bij haer geweest was, ginch ick in de maelie baen spelen.

128R Sondach niet notabels uytgerecht.

Maendach den 27^{en} was ick met Smit, Meijer, Archimbout en Genier even buiten de stadt in den doele¹²⁷ van de flits booch¹²⁸, alwaer alle jaere op desen dach om prys gescooten wert en den besten scieter koninck gemaect, welcke koninck eenige privileges van vrij accijns heeft, doch sij blijven seldom langer als een jaer, alsoo de onkosten te groot syn van tractementen als anders. De koninck wert met twee gedeputeerden van den raet hier naer toe geleijt. Naer dat hij haer des middachs met syn goede vrienden wel getracteert heeft en geconvoyeert¹²⁹ om een compagnie burgerije, dewelcke, naer dat de nieuwe koninck gemaect is, exercitie doen en dat soo wel als ick t' noch oijt gesien hebbe. Als dan desen treijn¹³⁰ in den doelen gearriveert is, soo wert, gelyck als geseyt is, om de prys gescooten en de croon met een groot compliment aen de nieuwe koninck door den ouden over gegeven, die met gelyck compliment antwoordt en daer naer maect ieder een collatie als by ons in de doelens, dat ordinaris¹³¹ herbergen sijn. De gravinne van Dona was hier oock met het heele Genevoische hof, soo dat den koninck violens liet haelen, met dewelke wij ons noch een uer of twee diverteerden.

Dijnsdach den 28^{en} naer de middach was ick met juffrouw Genier en Archimbout in haer thuijn, blyvende bij juffrouw Genier des avonts eeten. Naer den eeten quam Smit daer met juffrouw Cristion, de scoonsuster van Archimbout en noch een ander soet meijisie dat ick niet ken, t' welck ons den avont seer wel deedt passeeren.

Woensdach den 29^{en} was naer de middach tot vijf ueren toe tot de gravinne van Dona, daer seer goet geselschap was, en van daer ginch ick bij madame Bonnet tot eetens tijt toe, die mij presenteerden bij sommige dames daer sij kennis aen heeft te brengen, t' welck ick aennam. Naer den eeten des avonts was ick bij madame du Pui, daer De Weeuw mede quam en met de welke ick mij raccommodeerde¹³², alsoo wij eenigen tijt niet wel te saemen waeren, doch nu beter wierde als oijt te vooren.

¹²⁶ **dessein.** plan.

¹²⁷ **den doele.** de boogschuttersplaats.

¹²⁸ **flits booch.** handboog.

¹²⁹ **geconvoyeert.** begeleid.

¹³⁰ **desen treijn.** dit gevolg.

¹³¹ **ordinaris.** gebruikelijk.

¹³² **raccommodeerde.** verzoende.

Donderdach den 30^{en}. De juffrouw Roset niet t'huys vindende, speelde ick den gansche naer middach met eenige Duytschen in de maelie baen tusschen beyde, in de scutters doele hier dicht by wat collatie neemende. Des avonts naer den eeten ginch ick met De Weeuw bij haer suster Genier den tyt passeeren en maeckten een partij om naer Belle Rive¹³³ des sondachs daer aen te vaeren.

¹³³ **Belle Rive.** Bellerive.